

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen 2 pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista.

Katsomme, että erityistehtäväyhtiön tulee olla kilpailukykyinen niin, että sen harjoittama toiminta on tasapainossa vallitsevassa markkinatilanteessa. Koska yhtiö tulee saamaan tukea valtiolta, sen ei tule pyrkiä tavoittelemaan liikevoittoa, mutta sen tulee olla elinvoimainen ilman merkittävää markkinatilanteen häirintää. Yhtiön toiminnan seurantaan ja arviointiin tulee panostaa.

On hyvä, että laissa on määritelty osatyökykyisten %-osuus, joka yhtiön tulee vähintään työllistää. Siten myös yhtiön tarjoamien työpaikkojen / töiden tulee olla sopivia erilaisille osatyökykyisille henkilöille. Jos valtionavustusta myönnetään perustettavalle yhtiölle, on huolehdittava, että se kykenee täyttämään sille asetetut asiakasmäärät ja muut velvoitteet. Valtiolla tulee olla myös mahdollisuus valtionavustusten takaisinperintään, jos velvoitteita ei ole pystytty täyttämään.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esitykseen ei ole lausuttavaa.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Selvityshenkilö ei rajaa kohderyhmää vain osatyökykyisiin, vaan kohdentaisi palvelut myös muihin henkilöihin, jotka ovat halukkaita työskentelemään, mutta joiden kohdalla on ilmeistä, ettei se korkean työllistymiskynnyksen vuoksi muutoin onnistu. Toiminnan piiriin tulisivat siten myös vaikeimmassa asemassa olevat työttömät.

Kohderyhmän määrittelyn tulee olla selkeä, jotta palveluissa valtakunnallisesti pystytään toimimaan käytännössä yhdenvertaisesti. Esityksestä jää epäselväksi, miten määritellään pitkäaikaisesti osatyökykyinen ja kaikkein vaikeimmin työllistytvä. Esityksessä painottuvat fyysiset toimintakyvyn puutteet vaikeuttamassa työllistymistä, sen sijaan mielenterveyden tai sosiaaliset haasteet työkyvyn alenemisen tai työllistymisen esteinä jäävät kokonaan huomiotta. Jo nyt erityisesti mielenterveyden ja elämänhallinnan haasteet ovat monen monialaisen yhteispalvelun asiakkaiden haasteena. Näiltä osin esitystä tulisi täydentää.

Epäselväksi jää, mikä on monialaista yhteispalvelun tulevaisuus ja, mikä on esimerkiksi kuntien tulevaisuus velvoitetyöllistettyjen osalta. Sekä monialaista yhteispalvelua tarvitsevilla asiakkuuksissa kuin myös velvoitetyöllistettävissä on monia, joilla on esityksen mukaisia työkyvyn haasteita ja, jotka näin ollen lukeutuvat esitetyn yhtiön asiakkaiksi/kohderyhmään. Jotta esitykseen pystyy ottamaan tarkemmin kantaa, tulisi kuntien järjestämisvastuulla olevien palveluiden ja niiden piirissä olevien asiakkuuksien suhdetta esitetyn yhtiön asiakkuuksiin avata tarkemmin. Myös asiakasohjusta ja monialaisen yhteispalvelun roolia tulisi täsmentää.

Eksoten ja kuntien kokemuksen mukaan yhtiön kohderyhmän valinta edellyttää moniammatillista arviointia. Oletus on, että Etelä-Karjalassa yhtiöön soveltuvat asiakkaat ovat nykyisen TE-toimiston Tuetun työllistymisen palvelulinja asiakkaita, jotka sopimusyhteistyön kautta ovat Etelä-Karjalan monialaisen yhteispalvelun (TYP) palveluita. Epäselvää on vielä, miten pitkäaikaistyöttömille tarpeellinen monialainen palvelu tullaan järjestämään jatkossa hyvinvointialueen aloittaessa toiminnan ja, miten työttömien palvelupolku järjestetään saumattomaksi hyvinvointialue- ja TE-palvelujen uudistuksessa.

Näiltä osin on vielä vaikea ottaa kantaa kuntien tulevaan rooliin suhteessa suunnitteilla olevaan yhtiöön.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Osatyökykyisen osoitus ja arviointi siirtymisestä erityistehtäväyhtiöön tehtäisiin yksinoikeudella TE-toimistossa. Jos työllisyyspalvelut siirtyvät kokonaisuudessaan kuntien järjestämisvastuulle, siirtykö vastuu osoituksesta ja arvioinnista kuntiin ja, mikä on tulevien hyvinvointialueiden rooli?

Osatyökykyisten kohderyhmän työllistymistä edistävät palvelut ovat tulevaisuudessa kuntien järjestämisvastuulla, jos TE-palvelut siirtyvät suunnitellusti kuntiin. Riittävä monialainen palvelu tulee turvata jatkossakin. Valmistelussa olevien hyvinvointialueiden rooli tulee selventää

työllisyyspalveluiden uudistuksessa, johon yhtiöesityskin linkittyy. Jatkossakin tulee turvata riittävä yhteistyö ja monialainen palvelu.

Esityksen mukaan yhtiön asiakasmäärä rajataan. Epäselväksi jää, millä periaatteilla asiakasmäärä rajataan alueellisesti ja, miten alueiden erilaisuus huomioidaan asiakasmäärän jakautumisessa alueellisesti? Kaikkien alueiden asiakkailla tulee olla mahdollista päästä yhtiön toimintaan mukaan. Harvaan asutut alueet tulee huomioida asiakasmäärien alueittaisessa jaossa.

Muille lakisääteistä työvoimapolitettävää toteuttaville tahoille on myös annettava oikeus osoittaa asiakas erityistehtävayhtiön palvelun piiriin. Palveluun osoittamiseen liittyvää arviointitehtävää ei ole tarkoituksenmukaista eriyttää ja monialainen arviointi tulee turvata jatkossakin. Myös tietosuojalainsäädännön tulee tukea monialaista arviointia.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtävayhtiölle sopiva nimi?

.

Ei lausuttavaa.

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

Imatran kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtävayhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Osatyökykyisten työllistämällä on merkittäviä taloudellisia ja sosiaalipoliittisia vaikutuksia, kuten mahdollisuus hankkia toimeentulo, kokea yhteisöllisyyttä/osallisuus ja välttää syrjäytyminen. Lähtökohtaisesti yhtiön toiminnan päämäärä, saada osatyökykyisiä henkilöitä työmarkkinoille yhteiskuntaan osallistumisen ja yhdenvertaisuuden kannalta, on kannatettava. Osatyökykyisten työllistymistä on pyritty edistämään erilaisilla hankkeilla, mutta edistyminen on ollut hidasta.

Kuntien roolia osatyökykyisten työllistämisen kokonaisuudessa ei ole tunnistettu kaikilta osin esim. velvoitetöylyllistetyt ja monialaista yhteispalvelua tarvitsevat. Selvityshenkilön raportissa, eikä esityksen perusteluissakaan, ole riittävässä määrin otettu kantaa muihin parhaillaan käynnissä oleviin työvoimapolitiittisiin hankkeisiin, kuten pohjoismaisen työvoimapolitellumallin toteuttamiseen tai työvoimapolitellujen siirtoon kuntiin, vaikka suunnitellut muutokset integroituvat välityömarkkinaratkaisuun erityisesti palvelutoiminnan osalta. Työvoimapolitelluiden tulevia muutoksia ei ole ennakoitu, eikä erityistehtävayhtiön roolia suhteessa tuleviin muutoksiin ole arvioitu riittävästi, jotta lakiesitykseen voitaisiin ottaa riittävän yksityiskohtaisesti kantaa.

Esityksestä jää epäselväksi, miten uusi toimija asemoituu nykyiseen ja tulevaan työllisyys- ja sosiaalipolitellujärjestelmään. Esitetty palvelutoiminta olisi myös osittain toimintona päällekkäistä toimintaa esim. kuntouttavan työtoiminnan kanssa, joka olisi siirtymässä hyvinvointialueen tehtäväksi jo hyväksytyssä sote- politellujen uudistuksessa. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, mikä on perustettavan yhtiön suhde jo olemassa oleviin kolmannen sektorin työllisyystoimijoihin. Syntyykö uudesta toimijasta päällekkäistä ja kilpailevaa toimintaa nykyisen kolmannen sektorin kanssa? Kokemuksen perusteella kolmannen sektorin toiminta ja osaamisen hyödyntäminen työllistämässä on myös jatkossa erittäin tärkeää.

Tähänastiset työllistymiseen liittyvät rahoitusmallien uudistukset eivät ole kuntien kannalta toteutuneet kustannusneutraalisti, vaan ovat päinvastoin lisänneet kuntien kuluja. Huolena on, että myös esitetty uudistus vaikuttaa kuntien pitkäaikaistyöttömyydestä aiheutuviin kustannuksiin. Kuntien nykyinen rooli heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisessä on merkittävä TYP-lain ja kuntouttavan työtoiminnan myötä. Kunnat ovat myös rahoittaneet merkittävän osan pitkään työttöminä olleiden työmarkkinatuesta. Lisäksi kunnat ovat täydentäneet työ- ja elinkeinopalveluita kohdentamalla palveluita erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa oleville asiakasryhmille. Uudistuksella ei tule aiheuttaa päällekkäisiä kustannuksia eikä lisätä kuntien kustannuksia.

Tukien soveltuminen eri tilanteessa olevien osatyökykyisten työllistymiseen tai vaikutukset työkyvyttömyyseläkkeellä olevien etuuksiin on arvioitava ennen lain voimaan tuloa erikseen. Tukien kohdentamisella on haettava vaikuttavuutta ja työeläkkeellä olevien etuuksien suhteuttamisen on oltava kannustavaa, jotta järjestelmään ei syntyisi tahattomia kannustavuusloukkuja. Lakiehdotuksessa oleva valtion korvaama tuottavuushaitta tarkoittanee nykyistä palkkatukea. Säilyykö nykyinen palkkatukimalli tämän rinnalla?

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta palveluiden tulee olla kohderyhmälle tasalaatuisia koko valtakunnan tasoalla. Yhtiön on lausunnossa suunniteltu aloittavan toimintansa 2-3 alueella ja laajentavan toimintaansa jatkossa. Osatyökykyisen työssäkäyntialue on usein suppea, koska työmatkat ovat rasittavia ja vievät osan osatyökykyisen voimavaroista. Yhtiöllä tulisi olla mahdollisuus hankkia valtakunnan kattavasti työllisyysmahdollisuuksia koko kohderyhmälle tai vastaavat palvelut tulee järjestää muutoin.

Esityksen mukaan X Oy:n henkilöstö X Oy:n palveluksessa olisi oma hallintohenkilöstö, työllistämistä vastaava henkilökunta ja työllistettävät osatyökykyiset työntekijät. Uusi toimija palvelujen kentässä tuo väistämättä lisää hallintoa ja hallinnollisia kustannuksia ja on vaara eri toimijoiden päällekkäisestä toiminnasta.

Ratkaisemattomana on, että palvelutoiminta olisi myös osittain ristiriitainen viimesijaisuusvaatimuksen kanssa. Toimintona se olisi päällekkäinen toiminto esim. kuntouttavan työtoiminnan kanssa. Jos yhtiön toiminnalla saataisiin tuettua työtä kuntouttavaa työtoimintaa korvaamaan, olisi työn saaminen työmarkkinoilta aina parempi ratkaisu.

Esityksen mukaan ”viimesijaisuutta arvioidaan käytännössä palveluiden asiakkaana olevien mahdollisuudella työllistyä, on koko arviointiprosessi voimakkaasti sidoksissa palveluorganisaation toimintakäytäntöihin”. Uuden toimijan toiminnan integroiminen työttömien palveluihin, kuten työllisyyttä edistävään monialaiseen palveluun (TYP) ja järjestöjen ylläpitämiin palveluihin on siis keskeistä.

Mikäli muuten haastavassa työmarkkinatilanteessa olevien osalta ei kompensatiota tuottavuushaittaan tule, pitkään työttöminä olleiden työllistämistä koituu kunnille vielä nykyistä suuremmat kustannukset. Tähän astiset rahoitusmallien uudistukset eivät ole kuntien kannalta toteutuneet kustannusneutraalisti, vaan ovat lisänneet kuntien kuluja. Huolena on, miten uudistus vaikuttaa kuntien pitkäaikaistyöttömyydestä aiheutuviin kustannuksiin.

Ilmaan jää, mikä suhde on osatyökykyisten ja pitkään työttömänä olleiden määrässä yhtiössä? Onko yhtiöllä velvoite ottaa tietty prosenttiosuus myös pitkään työttömänä olleita? Yrityksellä pitäisi olla kannuste ottaa myös pitkäaikaistyöttömiä ja huomioiden, että niistä ei olisi tulossa kompensatiota.

Esityksessä on nostettu esille, että ehtona voisi olla, että työssäoloehdon täyttymisen alkaminen osatyökykyisten työllistämistä edistävän toimijan palveluksessa edellyttäisi yli vuoden työskentelyä,

jonka toteuduttua työssäolon kertyminen kuitenkin laskettaisiin normaalisti alusta alkaen. Tällöin esim. palvelutoiminnossa aloitettu enintään vuoden määräaikainen työsuhde ei vielä kerryttäisi työssäoloa.

Työssäoloehdon täyttymisellä on suora vaikutus työmarkkinatuen kuntaosuuteen. Tarkoittaako esitys, että työssäoloehto alkaa täyttymään vasta vuoden kuluttua työn alkamisesta vai niin, että alkaa täyttymään heti työn alettua, mikäli työsopimus jatkuu yli vuoden?

Lakiehdotuksessa oleva valtion korvaama tuottavuushaitta tarkoittanee nykyistä palkkatukea. Säilyykö nykyinen palkkatukimalli tämän rinnalla?

Sarlomo Sirkku
Imatran kaupunki - Konsernipalvelut